

HORDALAND
FYLKESKOMMUNE

Rapport 23 2018

Kulturhistoriske registreringar

Detaljreguleringsplan Akkjerhaugen, gnr. 31, bnr. 1, 27
Jondal Kommune

1. Samandrag.....	3
2. Bakgrunn.....	3
3. Kulturminne og kulturmiljø – nokre sentrale omgrep	5
4. Metode	6
5. Området.....	7
6. Tidligare funn - kjende automatisk freda lokalitetar.....	11
7. Undersøkinga	11
8. Kulturminner i planområdet.....	14
9. Konklusjon.....	14

Figur 1 Oversiktskart med planområdet markert med mørkeblå.	4
Figur 2 Oversikt over dei arkeologiske periodane	5
Figur 3 Grafisk framstilling av landhevinga etter siste istid i Jondal.	7
Figur 4 Oversiktskart Jondal sentrum planområdet markert med blå.....	8
Figur 5 Oversiktskart planområdet med prøvestikk.....	9
Figur 6 Flyfoto tiltaksområdet	10
Figur 7 Oversiktskart automatisk freda kulturminne i nærområda.	11
Figur 8 Arbeidsbilete. Flaten med størst potensial. Bilete mot NV.....	12
Figur 9 Oversiktskart med prøvestikk og høgdekoter.....	13
Figur 10 Akkjerhaugen med bautastein (id. 112447) og støypt fundament. Biletar mot SV	14
Figur 11 formodet plassering av Høgehaugen. (id. 112448). Biletar mot V-SV.	14

1. Samandrag

I samband med oppstart av detaljreguleringsplan for Akkjerhaugen, gnr. 31 bnr. 1, 27 – Akkjerhaugen, i Jondal kommune har Fylkeskonservatoren ved Hordaland fylkeskommune gjennomført ei arkeologisk registrering med siktemål å kartleggje eventuell konflikt med automatisk freda kulturminne i planområdet (fig. 1). Registreringa vart utført i d. 13. september 2018 av Anders Strandheim Wahlborg og Louise Bjerre Petersen. Rapport er skriven av Louise Bjerre Petersen.

I tiltaksområdet vart det grave sju prøvestikk. Desse vart grave på flater med høgast potensiale for funn av steinalderlokalitetar. Det vart ikkje gjort funn av automatisk freda kulturminne.

2. Bakgrunn

Bakgrunn for undersøkinga er brev datert 10.04.2018, der Ard Arealplan ynskjer uttale frå Fylkeskonservatoren i samband med oppstart av detaljregulering for Akkjerhaugen (gnr. 31 bnr. 1, 27). På bakgrunn av dei tidlegare kjente funn i nærområda, samt dei topografiske tilhøva vart planområdet vurdert til å ha potensial for funn av automatisk freda kulturminne. Det vart difor naudsynt med ei arkeologisk registrering. Saksnummer i saka er 2018/10231.

Figur 1 Oversiktskart med planområdet markert med mørkeblå.

3. Kulturminne og kulturmiljø – nokre sentrale omgrep

Kulturminne er konkrete spor etter menneskes liv og virke. Dei omfattar òg stader det er knytt historiske hendingar, tru eller tradisjonar til, jf. Kulturminneloven § 2, 1. ledd. Kulturminne kan til dømes vere; hus, gravhaugar, tufter, båtar og vegar. Desse kan vere frå tidlegare tider eller frå vår eiga tid.

Med *kulturmiljø* er meint eit område der kulturminne er ein del av ein større heilskap eller samanheng. Kulturmiljø kan til dømes vere ein bydel, eit gardstun med landskapet ikring, eit fiskevær eller eit industriområde med fabrikkar og bustader, jf. Kulturminneloven § 2, 2. ledd.

Gjennom Kulturminnelova er kulturminne frå oldtid og mellomalder (inntil år 1537), ståande bygningar eldre enn 1650 og samiske kulturminne eldre enn 100 år automatisk freda.

Kulturminnelova § 4 listar opp ulike typar kulturminne som er automatisk freda. I kulturminneforvaltninga vert det skilt mellom automatisk freda kulturminne, og nyare tids kulturminne.

Arkeologiske periodar	Ukalibrert BP	Kalibrert BC/AD	
Eldre steinalder	Tidlegmesolitikum (TM)	10 020 – 8900 BP	9500 – 8000 BC
	Mellommesolitikum (MM)	8900 – 7690 BP	8000 – 6500 BC
	Seinmesolitikum (SM)	7690 – 5230 BP	6500 – 4000 BC
Yngre steinalder	Tidligneolitikum (TN)	5230 – 4700 BP	4000 – 3300 BC
	Mellomneolitikum, periode A (MNA)	4700 – 4100 BP	3300 – 2600 BC
	Mellomneolitikum, periode B (MNB)	4100 – 3800 BP	2600 – 2300 BC
	Seinneolitikum (SN)	3800 – 3500 BP	2300 – 1800 BC
Bronsealder	Eldre bronsealder (EBA)	3500 – 2900 BP	1800 – 1200 BC
	Yngre bronsealder (YBA)	2900 – 2440 BP	1200 – 500 BC
Eldre jernalder	Førromersk jernalder	2440 – 2010 BP	500 – 0 BC
	Romertid	2010 – 1680 BP	0 – 400 AD
	Folkevandringstid	1680 – 1500 BP	400 – 570 AD
Yngre jernalder	Merovingartid	1500 – 1210 BP	570 – 780 AD
	Vikingtid	1210 – 1000 BP	780 – 1030 AD
Mellomalder	Tidlig mellomalder		1030 – 1150 AD
	Høgmellomalder		1150 – 1350 AD
	Seinmellomalder		1350 – 1537 AD

Figur 2 Oversikt over dei arkeologiske periodane

Dei aller fleste av dei automatisk freda kulturminna er enno ikkje kjent. Det er ulike årsaker til dette. Mest vanleg er at dei ligg under dagens markoverflate, og ikkje er synlege. Det kan og

skuldast at ein aldri har leita etter kulturminne i desse områda, eller at kulturminna er så overgrodd at dei ikkje lenger er synlege. Så lenge kartfesting og registrering av automatisk freda kulturminne aldri vil bli fullstendig, er ein i offentleg forvaltning og arealplanlegging avhengig av den informasjonen og dei data kulturminnevernet får fram gjennom registreringsarbeidet. Ved planlegging av offentlege og større private tiltak pliktar den ansvarlege å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk freda kulturminne, jf. kulturminnelova § 9. Ved andre tiltak som inneber endra arealbruk og tiltak i marka, er det arkeologiske undersøkingar etter § 11 i kulturminnelova som skal sikre at både kjente, og hittil ikkje registrerte automatisk freda kulturminne ikkje vert øydelagde som følgje av eventuelle brot på § 3 i kulturminnelova.

4. Metode

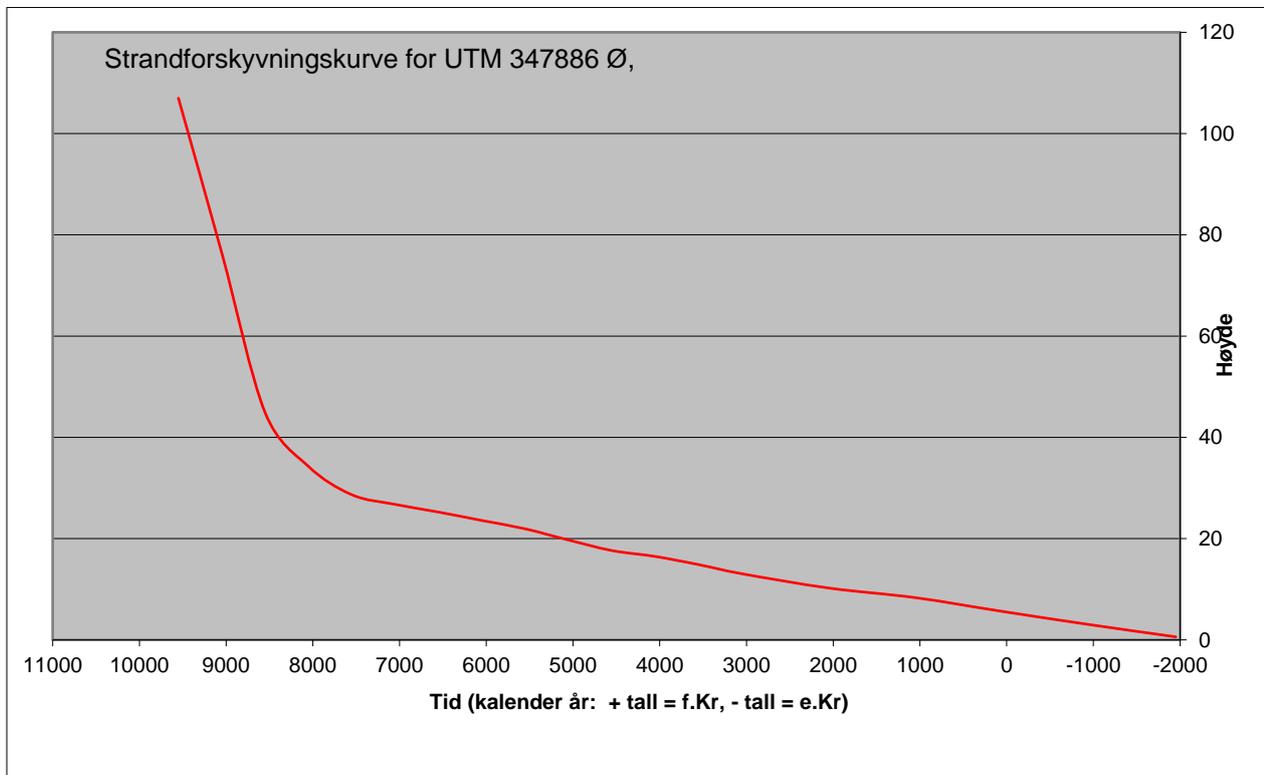
Sidan førhistoriske spor etter menneske ofte ikkje er synleg på markoverflaten, vil registreringsmetode vanlegvis innebere graving manuelt med spade, prøvestikking, eller ved bruk av gravemaskin, maskinell flateavdekking. I område kor ein reknar med funn av synlege kulturminne vert det søkt i overflata. Ofte vert fleire metodar nytta på ei og same registrering. Kva metode som er vald avheng av topografi, høgd over havet og kva type kulturminne ein reknar med å kunne påvise.

Prøvestikking er den mest nytta metoden for å påvise kulturminne frå steinbrukande tid, men kan også nyttast til å påvise yngre kulturminne. Ved bruk av denne metoden sonderar ein fyrst med eit jordborr etter lausmassar. Ved påvising av lausmassar grev ein så prøvestikk med spade. Prøvestikka er om lag 40 x 40 cm. Den oppgravne massen under torva vert sålda i vatn i såld med 4 millimeter maskevidde. Slik vil reiskapar og avslag etter reiskapsproduksjon vere lett å finne.

Ved overflater registrering vert området som skal undersøkast synfare systematisk med tanke på synlege kulturminne. Synlege kulturminne kan vere gravminne, hustufter, helleristningar, bergmalingar, steingjerder, geilar, jakt- og fangstanlegg, trekolgroper, vegar og vegfar, hellerar, bautasteinar, jernvinne, steinbrot, bygdeborger.

Landskapet har endra seg mykje sidan førhistorisk tid, enten ved at tidlegare tiders busetjingsområde har gått ut av bruk og grodd att, ved moderne påverking eller ved landheving. Det er utarbeidd kurver over eldre strandlinjer for Hordaland (Lohne 2006; sjå også Rommundset 2005 og

Vasskog 2006). Dette kan vere ein god reiskap til å forstå landskapsendringar over tid. Strandlinekurver er også ein metode ein nyttar for å datere steinalderlokalitetar innanfor ei gjeve ramme. Ei strandlinjekurve for det gjeldande området er vist på figuren under (fig. 6).

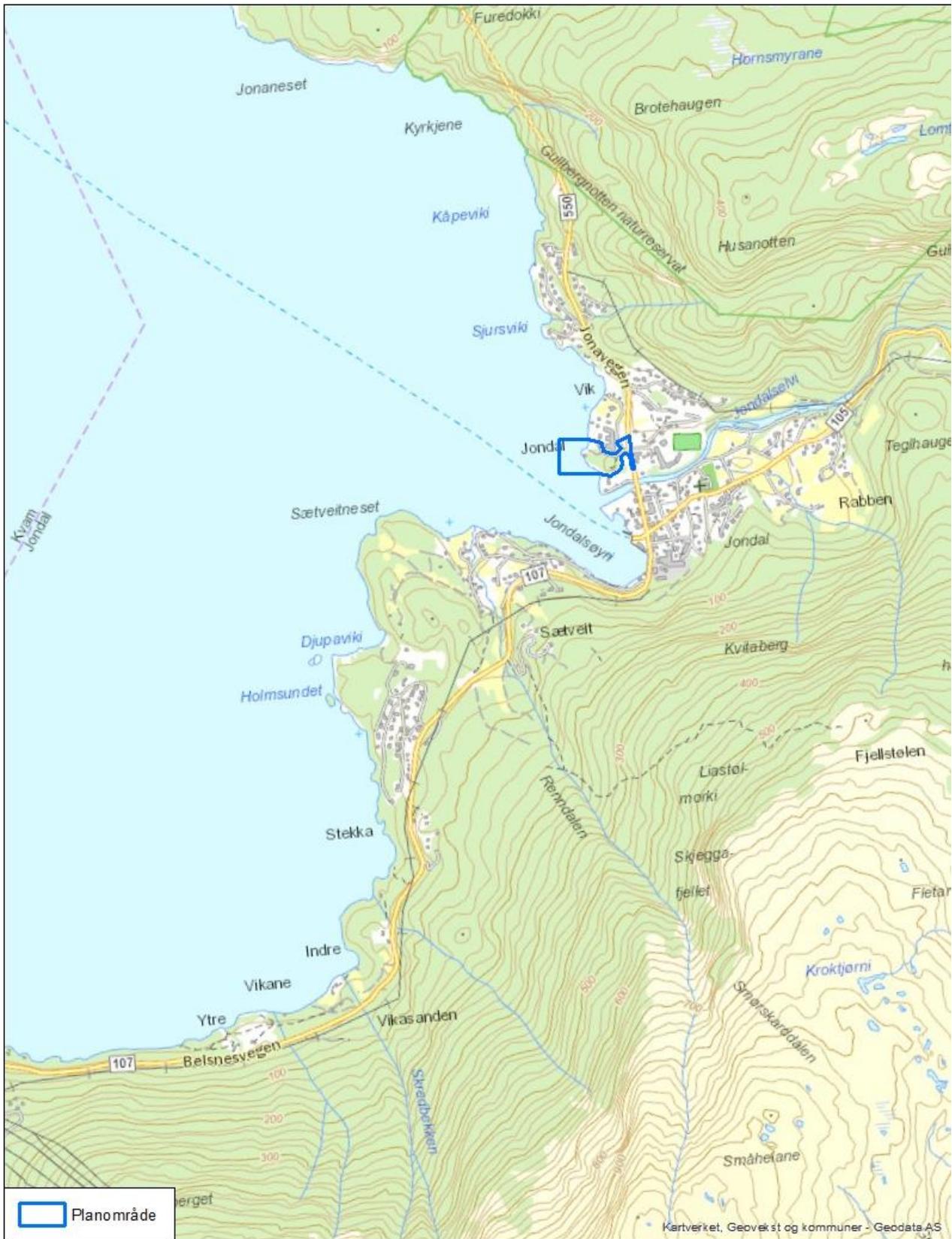

Figur 3 Grafisk framstilling av landhevinga etter siste istid i Jondal.

5. Området

Planområdet ligg i Jondal sentrum kring Akkjerhaugen på den nordlege sida av sentrum.

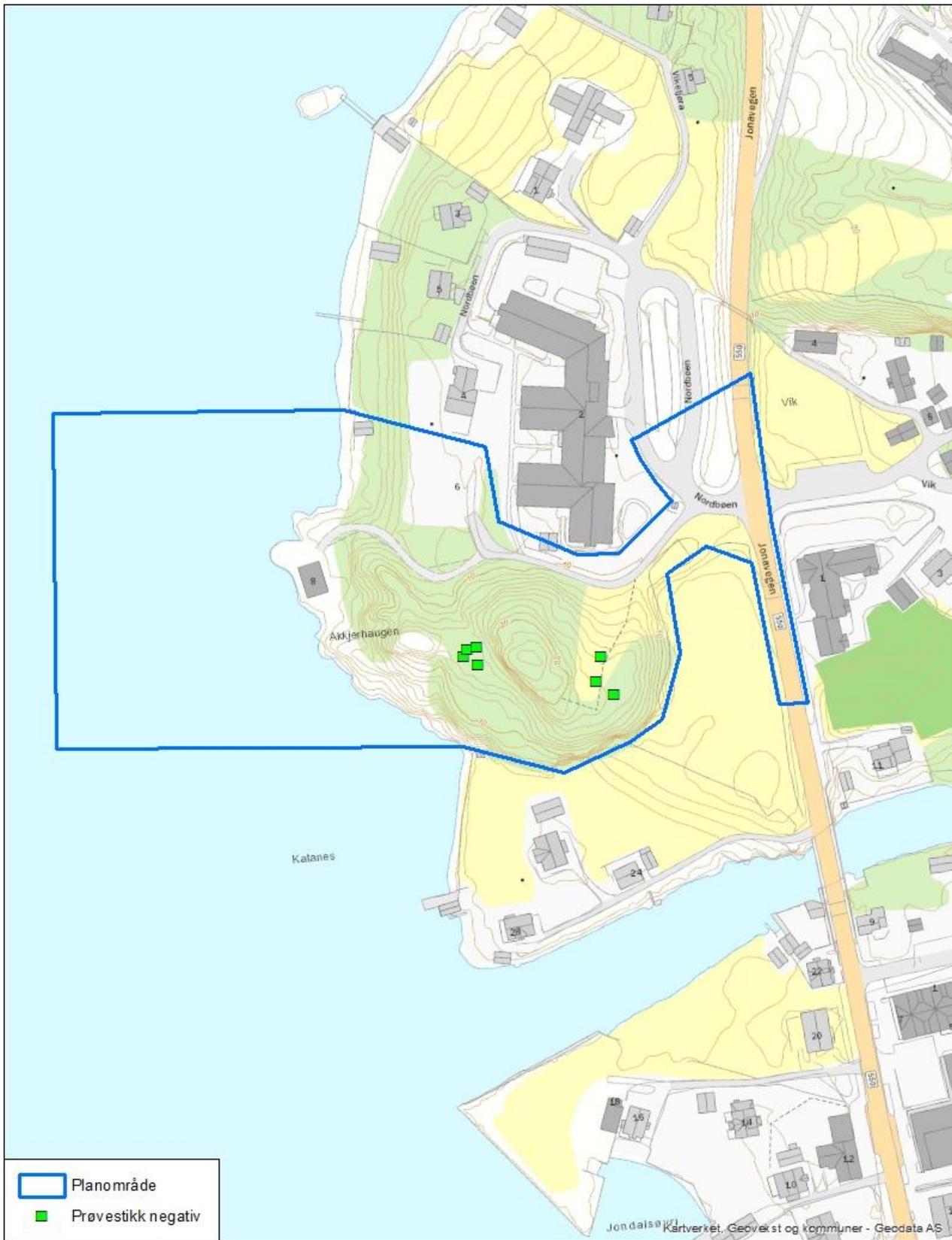
Plangrensa strek seg frå FV 550 og eit godt stykke ut i fjorden. Den arkeologiske registreringa vart gjennomført i turterreng rundt Akkjerhaugen.

0 500 1 000 Meter

Figur 4 Oversiktskart Jondal sentrum planområdet markert med blå.

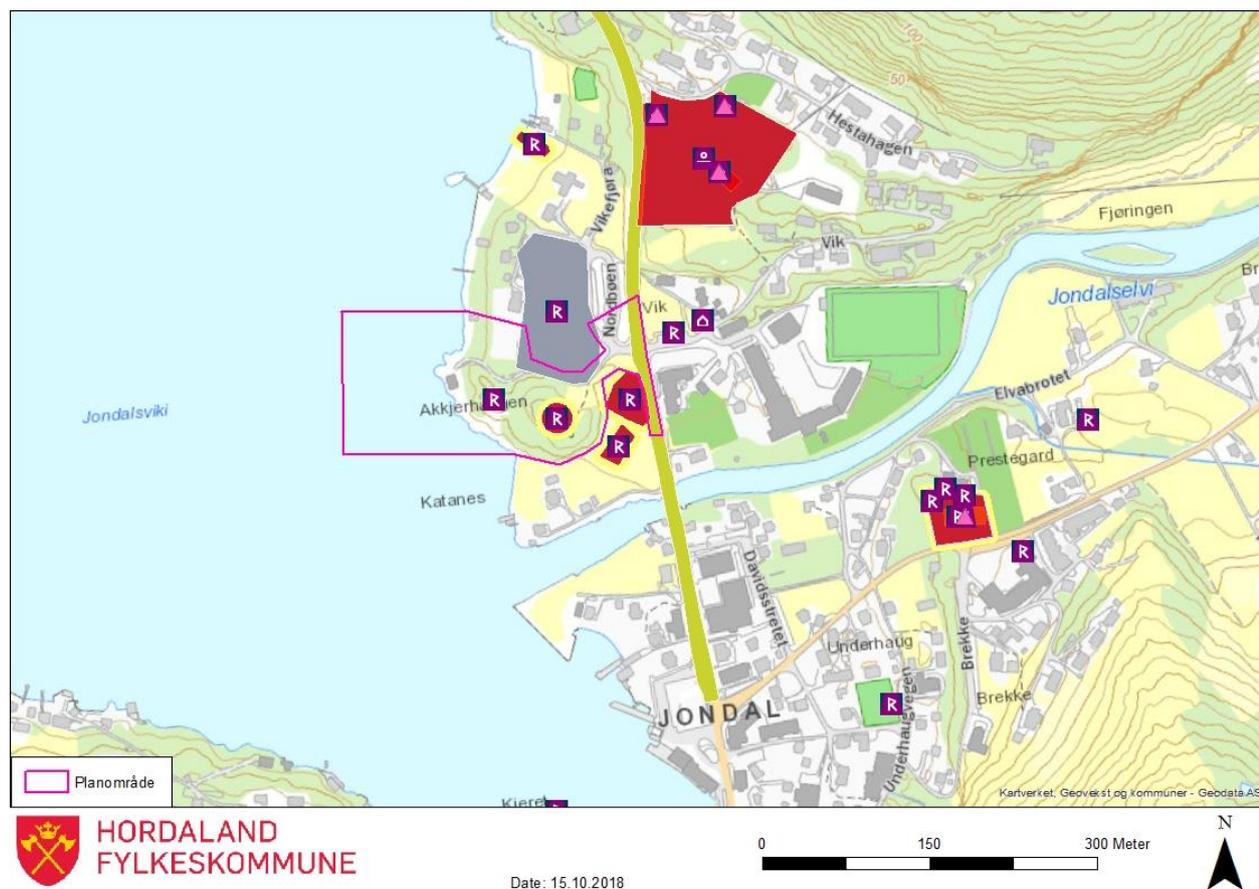

Figur 5 Oversiktskart planområdet med prøvestikk

Figur 6 Flyfoto tiltaksområdet

6. Tidligere funn - kjende automatisk freda lokalitetar

Figur 7 Oversiktskart automatisk freda kulturminne i nærområda.

Det er kjend fleire automatisk freda kulturminne i nærområda til- og innanfor sjølve planområdet. I sjølve planområdet er sporane etter ei gravrøys fjernet (Askeladden id. 112448) og ei annen gravhaug er bygd om til utsiktspunkt med ei bautastein på toppen (Askeladden id. 112447). Rett bak Akkjerhaugen vart funn frå eldre og yngre jernalder grave frem; hus, graver, kokegroper og spor etter dyrking (Askeladden Id. 112449). Dessutan ligg det ennå bu- eller aktivitetsspor frå jern eller mellomalderen rett utan for planområdet (Askeladden id. 112445, 112446). Nord for planområdet, langs kysten ligg spor etter ei nausttuft (Askeladden Id. 112450).

7. Undersøkinga

Registreringa i samband med detaljreguleringsplan for Akkjerhaugen vart utført d. 13. september 2018 av Anders Strandheim Wahlborg og Louise Bjerre Petersen. Planområdet vart overflate-registrert og det vart grave sju prøvestikk (fig. 9). Desse vart grave i skråningar og på flater mellom 10 og 15 meter over havet, på dei plassane me vurderte hadde høgast potensial for steinalder-

lokaliteter og kor det var mogleg å stikke i massane (fig. 9). Det vart ikkje registrert nokon automatisk freda kulturminne i planområdet, alle prøvestikk var negative. Massane var typisk samansett av torv og deretter tynne lag med sandholdig oppløyst berg. Områdene kor det ikkje er grave prøvestikk er karakterisert av enten torv rett på berg eller reint berg utan vegetasjon.

Figur 8 Arbeidsbilette. Flaten med størst potensial. Bilette mot NV.

Figur 9 Oversiktskart med prøvestikk og høydekoter

8. Kulturminner i planområdet

Dei to freda kulturminner i planområdet ligg i ulik tilstand. På Akkjerhaugen (Askeladden id. 112447) vart det reist ei bautastein på ei støypt fundament. Haugen er blitt eit utsiktspunkt. Høgehaugen (Askeladden id. 112448) var ikkje synleg i terrenget og det vart ikkje funna restar etter røysa. Høgehaugen vert difor nå registrert som tapt/fjernet i Askeladden.

Figur 10 Akkjerhaugen med bautastein (id. 112447) og støypt fundament. Biletar mot SV

Figur 11 antatt plassering av Høgehaugen. (id. 112448). Biletar mot V-SV.

9. Konklusjon

Den arkeologiske registreringa på Akkjerhaugen, i Jondal kommune på gnr. 31, bnr. 1, 27 vart gjennomført d. 13. september 2018. Det vart ikkje gjort nye funn av automatisk freda kulturminne i området.

Litteratur

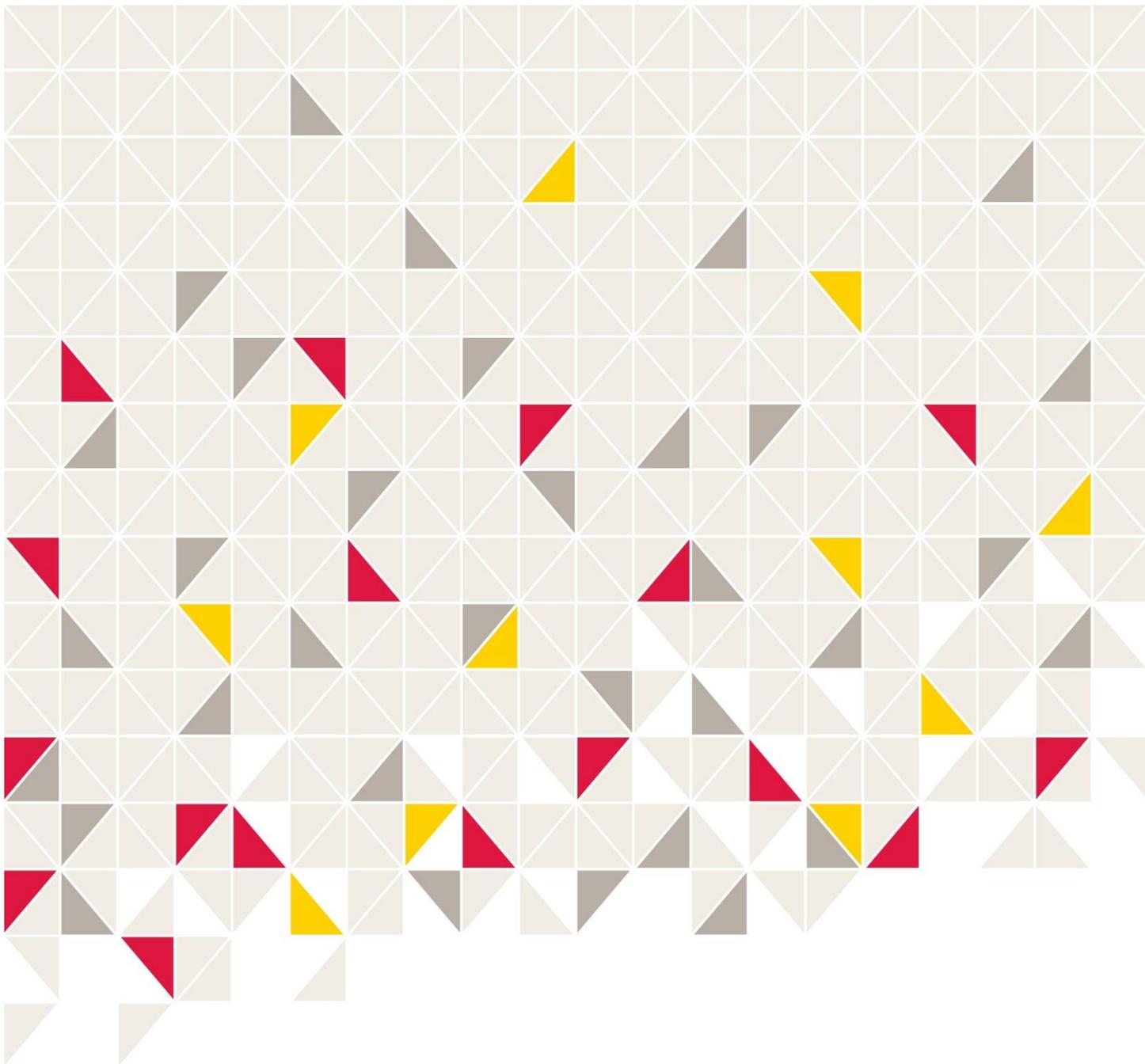
Lohne, Ø.S. 2006: *SeaCurve_v1 – Teoretisk beregning av strandforskyvningskurver i Hordaland fra UTM koordinater (MS Excel regneark).*

Rommundset, A. 2005: *Strandforskyvning og isavsmelting i midtre Hardanger.*
Masteroppgåve, Geologisk institutt, Universitetet i Bergen.

Vasskog, K. 2006: *Holosen strandforskyvning på sørlige Bømlo.* Masteroppgåve, Geologisk institutt, Universitetet i Bergen

<https://askeladden.ra.no>

Agnes Mowinckels gate 5
Postboks 7900
5020 Bergen
Telefon: 55 23 90 00
E-post: hfk@hfk.no
www.hordaland.no

Hordaland fylkeskommune har ansvar for å utvikle hordalandssamfunnet. Vi gir vidaregåande opplæring, tannhelsetenester og kollektivtransport til innbyggjarane i fylket. Vi har ansvar for vegsamband og legg til rette for verdiskaping, næringsutvikling, fritidsopplevingar og kultur. Som del av eit nasjonalt og globalt samfunn har vi ansvar for å ta vare på fortida, notida og framtida i Hordaland. Fylkestinget er øvste politiske organ i fylkeskommunen.

